

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Lahti, Vesa

Title: Richard Powers: Ikipuut

Year: 2021

Version: Published version

Copyright: © Kirjoittaja, 2021

Rights: CC BY 4.0

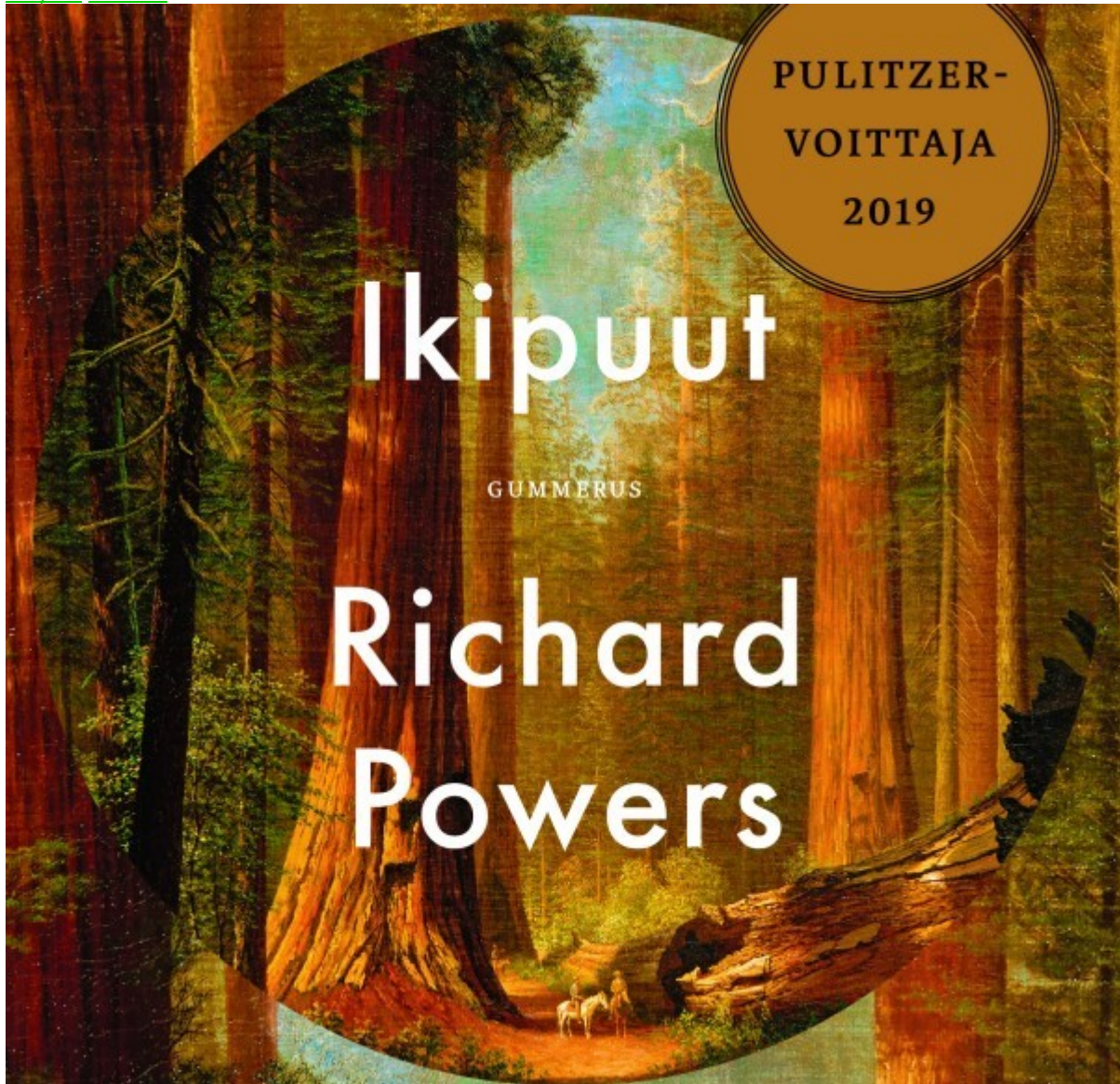
Rights url: <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

Please cite the original version:

Lahti, V. (2021). Richard Powers: Ikipuut. Maailmankirjat : käännöskirjallisuuden verkkolehti, 22.3.2021. <https://www.maailmankirjat.ma-pe.net/richard-powers-ikipuut/>

Richard Powers: Ikipuut

[PM/31 ADMIN](#)

VESA LAHTI (22.3.2021)

"Elävä puukuoro laulaa naiselle: Jos mielesi olisi edes hitusen vihreämpi kuin se on, me paljastaisimme sinulle valtavasti tärkeitä asioita.

Kuuntele, kehottaa mänty, johon hän nojaa. Meillä on jotain kerrottavaa."

Richard Powersin Pulitzer-palkittu teos *Ikipuut* on tarina joukosta ihmisiä ja heidän suhteestaan pohjoisamerikkalaiseen luontoon ja etenkin sen metsien puustoon. Kirja jakautuu neljään osastoon: juuret, runko, latvus ja siemenet. Ensimmäisessä osiossa esitellään teoksen yhdeksän päähenkilöä. Seuraavissa jaksoissa tarina kasvaa ja kehittyy, henkilöiden tarinat lomittuvat toisiinsa ja lopuksi kylvetään siemeniä, mutta miksi ja mihin? Powers kertoo haastattelussa kirjoittaneensa teostaan kuuden vuoden ajan, jolloin hän tutustui perusteellisesti metsäekologiaan, ympäristöliikkeisiin ja haastatteli niiden toimintaan

osallistuneita aktivisteja. Hän on opiskellut myös tietotekniikkaa ja fysiikkaa. Luontotematiikan lisäksi kaikki nämä osatekijät ovat vahvasti esillä kertomuksen rakenteessa.

Suomalaista lukijaa hämmästyttää Yhdysvaltojen valtava puulajien määrä. Metsäpuita on kaiken kaikkiaan toista sataa, kun meillä Suomessa luontaisesti kasvavia puita on noin kolmekymmentä ja havupuitakin vain neljä: mänty, kuusi, kataja sekä Ahvenanmaalla kasvava euroopanmarjakuusi. Jo teoksen alussa Powers tekee selväksi mistä on kyse. Lukijan mieli mustuu valtameren toisella puolellakin kaukana metsäisessä Skandinaviassa, kun Powers kuvailee, kuinka sienitauti tuhoaa lähes kaikki amerikankastanjat 1900-luvun alussa.

”Pennsylvanian halki yritetään hakata satojen kilometrien levyinen suojavao-ohyke. Maan satoisimpien kastanjametsien pohjoisreunalla Virginiassa vaaditaan uskonnollista herätystä, joka pesisi osavaltion puhtaaksi vitsauksen aiheuttaneista synneistä. Suurenmoinen amerikkalainen puu, kokonaisten maaseutuyhteisöjen talouden perusta, itärannikon kestävä ja helposti työstettävä punapuun vastine, jota käytetään teollisuudessa kymmeneen eri tarkoitukseen – joka neljäs puu Mainesta Meksikonlahdelle ulottuvassa kahdeksansadantuhannen neliökilometrin metsässä on tuomittu” (23)

Ikipuiden parasta antia on etenkin alun Hoelin suvun tarina. Yhden teoksen päähenkilön, Nick Hoelin tarina alkaa tästä ja linkittyy juuret-osaston lopussa toiseen hienoon kuvaukseen Olivia Vandergriffista. Sananmukaisesti kaikki henkilöt ovat omalla laillaan juurettomia. He eivät vielä tiedä omasta tilastaan maailmassa tai mitä heidän varalleen on suunniteltu. Tarinan kehittyessä kukin löytää vähitellen paikkansa. Mutta hetkeksi vielä niihin kastanjoihin.

”Katsoessaan ylöspäin hän näkee paljaan ja yksinäisen jättiläiskastanjan fraktaalikuvioiden korkeuksiin kohoavat haarat ja tuulen ravisuttaman pullean ja pyöreän latvuksen. Tuhlailevan monilukuiset oksat kahisevat ilmapirrassa aivan kuin myös tämä perin merkityksetön ja nopeasti ohi kiitävä hetki kirjautuisi kastanjan vuosirenkaisiin ja sinistäkin sinisemmän Keskilämmen talvitaivaan alla viittova puu mainitsisi sen rukouksissaan.” (37)

Vahvimmin puihin kytkeytyvät henkilöt ovat Nicholas Hoelin ohella: Mimi Ma, Adam Appich, Douglas Pavlicek, Patricia Westerford ja Olivia Vandergriff. Aviopari Ray Brinkmanin ja Dorothy Cazalyn sijoittaminen tarinaan tuntuu irralliselta. Heidän suhteensa kuvaus kulkee alusta asti kohti vääjäämätöntä. Adam Appich ikään kuin kasvaa kertomuksen sisään liittyen mukaan mielenosoituksiin ja toimiin metsätuhojen kiihtyessä mittakaavaan, jota ei voi enää hallita. Adamista tulee metsähakkuita vastustavan liikkeen (Elämän Puolustajat) Vaahtera, Nickista Vartiomies, Oliviasta Neidonhius ja Douglasista Dougkuusi. Teoksen kohokohdat rakentuvat valtavan punapuu Mimaksen latvustoon ja sabotaasitekoihin metsäyhtiöitä kohtaan. Samalla myös Powersin kerronta alkaa huojua yhdessä valtavan puun kanssa. Tekstiin työntyy aivan liikaa selitteleviä sävyjä pysyäkseen edes jollakin tapaa uskottavana.

"Vartiomies pudottaa ryöpyn paperipommeja työmiesten niskaan. He oikaisevat arkit ja näkevät, että niissä on lyijykynäpiirustuksia elämästä punapuussa. Kuvat tekevät heihin vaikutuksen. "Oletko sinä tehnyt nämä?"

"Tunnustan."

"Siis oikeasti? Kasvaako siellä kruunumustikoita?"

"Vaikka kuinka paljon!"

"Ja onko siellä lätäkkö, jossa on pikkukaloja?"

"Ei siinä vielä kaikki." (375)

"WATCHMAN RELEASES A SALVO of paper bombs onto the loggers below. Unfolded, the sheets reveal pencil sketches of life at two hundred feet. The loggers are impressed. "You drew these?"

"Guilty."

"For real? You got huckleberries up there?"

"Thickets!

"And a pool with little fish in it?"

"There's more." (260–261)

Mimaksen latvustoon rakennetuilla lavoilla tapahtuvat myös teoksen ehkä hienoimmat kuvaukset. Tällainen jättiläispunapuu saattaa kasvaa yli sata metriä korkeaksi. Nyt kirjan päähenkilöt päivystävät ylhäällä kuudenkymmenen metrin korkeudessa ympäristön metsähakkuita. Kertomus pohjautuu todellisiin tapahtumiin. Luontoaktivisti Julia Hill vietti punapuussa Pohjois-Kaliforniassa kaksi vuotta vuosina 1997–1999. Olivian ja Nickin ensimmäisen aamun näkymät mykistävät heidät.

"Valo osuu Nickin kasvoihin täpläryppäinä. Hän ei ole juuri nukkunut mutta nousee niin virkeänä, että samaan yltävät useimmiten vain työteliäät. Hän kierähtää kyljelleen ja kohottaa pressua. Sen takaa paljastuu lukemattomia värejä sinisen, ruskean ja vihreän eri vivahteista uskomattomiin kullan sävyihin.

"Katso!"

"Joo..." Uninen mutta innokas Olivia henkäisee Nickin korvaan:

"Voi hyvänen aika."

He katselevat näkyä yhdessä, tarkastelevat vasta löytämänsä maata korkealta Mimaan latvasta. Maisema murtaa padot Nickin sisimmässä. Hän typertyy ja mykistyy tähyillessään pilviä, vuoria, sumuriekaleita ja

heidän maailmanpuutaan – luomakunnan ikuista kaoottista rikkautta, jonka takia sanat saivat alkunsa. Mimaan sivurungot nousevat suoraan kohti taivasta kuin Buddhan kohottaman käden sormet. Ne kaikki ovat kuin lajin luontaista kasvutapaa noudattavia pienoispunapuita, ja niiden latvat ovat niin läpitunkemattoman tiheät, että on mahdotonta erottaa, mistä niiden oksat lähtevät.

Sumu verhoaa latvuserrosta. Mimaan oksien lomasta näkyy pörheitä kartioita, joiden ympärille kiertynyt harso muuttaa ne kiinalaiseksi maisemamaalaukseksi. Harmahtavat riekaleet vaikuttavat kiinteämmiltä kuin niistä esiin pistävät ruskean ja vihreän kirjavat piikit. Joka puolella aukeaa mielikuvituksellinen ordoviikkikauden satumaa. Aamu on kuin se, jona elämä nousi kuivalle maalle.” (345)

”LIGHT GATHERS in speckled fistfuls on his face. He has slept almost not at all but rises refreshed in a way normally reserved for the industrious. He rolls onto his side and lifts the tarp. The whole spectrum streams in, from blues to browns, greens to absurd golds. “Look at that!”

“L’see.” Her voice, sleepy but eager, breathes in his ear. “Oh, goodness.”

They look together: high-wire surveyors of a newfound land. The view cracks open his chest. Cloud, mountain, World Tree, and mist—all the tangled, rich stability of creation that gave rise to words to begin with—leave him stupid and speechless. Reiterated trunks grow out of Mimas’s main line, shooting up parallel like the fingers of a Buddha’s upraised hand, recouping the mother tree on smaller scales, repeating the inborn shape again and again, their branches running into each other, too mazy and fused to trace. Fog coats the canopy. Through an opening in Mimas’s crown, the tufted spires of nearby trunks stand swirled in the gauze of a Chinese landscape. There’s more substance to the grayish puffs than there is to the green-brown spikes poking through them. All around them spreads a phantasmagoric, Ordovician fairy tale. It’s morning like the morning when life first came up on dry land.” (241)

Neelay Mehta on teoksen friikki, kummajainen, joka viihtyy peliohjelmien mielikuvitusta kiusaavissa maailmoissa. Hän on luonut Hallinta-pelin, jonka jatkuvasti eteneviä versioita suunnitellaan oman menestyksekkään yrityksen suojissa. Peli haalii tuhansittain pelaajia ympäri maailman, pelaajia, jotka hautautuvat tähän löytöretkiä tarjoavaan virtuaalitodellisuuteen. Aivan kuin Mehta haluaisi luoda ihmisille pakopaikan ja uuden mahdollisuuden vähitellen tuhoutuvassa ja katoavassa maailmassamme. Hän löytää ideansa esimerkiksi kampuksen puista.

”Kyyhkyspuu, jakaranda, liekipuu, sutijuppi, kamferipuu, punamulperi, keisaripuu, poppelipullopuu: eriskummalliset eliöt odottivat täällä pihalla tilaisuutta pysäyttää hänet sillä välin, kun hän etsi niitä etäisiltä planeetoilta. Hän koskettaa niitä ja tuntee, että niiden kuoren alle pakkautuneet solurykelmät sykkivät ja kuhisevat kuin kokonaisten planeettojen sivilisaatiot.” (150)

Neelay Mehtalla on visio. Hän pyrkii luomaan toisen todellisuuden, toteuttamaan sen mitä tiedemiehet ja tiedenaiset tutkivat ja julistavat kasvien salatusta elämästä.

”Algoritmit ryhtyvät ajattelemaan samalla tavalla kuin joet, metsät ja vuoret. Ne tajuavat, miten ruohonkorsi ilmentää tähtien päivätyötä. Vain muutaman lyhyen vuoden kuluessa ne oppivat kääntämään mistä tahansa ihmisten puhumasta kielestä kasvien kieleen ja päinvastoin yksinkertaisesti vertailemalla miljardeja tietojoukkoja toisiinsa. Aluksi käännökset ovat epätarkkoja kuin pikkulapsen arvailut. Mutta pian ensimmäiset ymmärrettävät lauseet alkavat muotoutua sanoista, jotka ovat syntyneet valosta, sateesta, ilmasta ja murentuneista kivistä samalla tavalla kuin kaikki elävät olennot. *Hei. Lopultakin. Niin. Täällä. Me täällä.*” (641)

Ikipuut on kirjan suomennettuna nimenä hyvä ja osuva. Alkuperäinen *Overstory* on niin ikään oivallinen nimi. Kyseessä on kertomus yli muiden, metsien ja teoksen henkilöiden selviytymistarina. Suomentaja Sari Karhulahti on ollut lähes yliveraisen tehtävän edessä lukemattomien kasvien ja puiden nimistön kanssa ja hän suoriutuu tästä kunniakkaasti. Ei ole suinkaan kääntäjän vika, jos Powersin teksti takkuilee, varsinkin dialogien kohdalla. On hieman vaikea määrittellä, mikä oli se epämääräinen tunne, joka valtasi aika ajoin allekirjoittaneen, etenkin henkilöiden välisissä keskusteluissa. Niissä ilmentyi osittain lapsenomaisen sävy, turha sentimentaalisuus, jota olisi voinut tiivistää ja editoida. Toisaalta luontokuvaukset hehkuvat lyyristä herkkyyttä, jossa lukija kokee olevansa osa kuvattua maisemaa. Esimerkiksi dialogista olen valinnut Douglaksen ja hänen vieraansa keskustelun.

How I look?” She blows a raspberry and whisks her palm. “Like an ill monkey who needs washing.” She looks, to Douglas, good enough to be some mail-order bride scam. “Really. A young woman by herself. Not a patentable idea.”

“Young? Who is that? Beside. This is the greatest country. Americans are the friendliest people in the world. Always want to help. Like you. Look! You made this great meal. You didn’t need.”

“You liked it? Really?”

She holds out her glass for more thimbleberry wine.

“Well,” he says, when the silence gets weird, even by his standards, “you’re welcome to the water from the pump. Take your pick of any building down there. I’d keep out of the barbershop. Something must have died in there recently.”

“This house is nice.”

“Oh. Well. Listen. You don’t owe me anything. It was just food.” (367)

”Niin minkä näköisen?” Alena äännähtää väheksyvästi ja heilauttaa kättään. ”Olen takuulla kuin kituva apina, joka on pesun tarpeessa.”

Douglasin mielestä hän näyttää niin hyvältä, että voisi olla petollinen postimyyntimorsian. ”Ihan oikeasti. Nuori nainen yksinään ei ole patentoimiskelpoinen idea.”

”Nuori? Kenestä sinä puhut? Sitä paitsi tämä maa on ihan mahtava. Amerikkalaiset ovat maailman ystävällisimpiä ihmisiä. Kaikki haluavat aina auttaa. Kuten sinä. Katso nyt tätä mieletöntä ateriaa! Sinun ei olisi tarvinnut laittaa sitä.”

”Tykkäsitkö sinä minun sapsukoistani? Ihan oikeasti?”

Alena ojentaa lasinsa, jotta Douglas kaataisi hänelle lisää valkovatukkaviiniä.

”No”, Douglas sanoo, kun hiljaisuus käy jopa hänen mittapuunsa mukaan piinalliseksi. ”Pumpusta tulee vettä. Voit nukkua missä rakennuksessa tahansa. En kuitenkaan menisi parturinliikkeeseen. Hajusta päätellen jokin elukka on kuollut sinne hiljattain.”

”Tämä mökki on kiva.”

”Ahaa. No. Kuule. Sinä et ole minulle mitään velkaa. Laitoin vain ruokaa.” (539)

Näinä ihmiskuntaa koettelevina pandemian aikoina *Ikipuut* herättelee lukijansa pohtimaan luonnon ja metsien merkitystä. Varsinkin, kun vallitsevista olosuhteista johtuen hakeudumme helpommin luonnon rauhaan. Haemme lohdutusta ikäväämme. Powers yhdistelee taitavasti tieteen, uskomusten, politiikan ja talouden ristiriitoja saaden päämme kääntymään metsään. Teoksen 649 sivua olisi kaivannut tiivistämistä. Muutaman henkilöhahmon olisi voinut jättää pois kerronnan siitä häiriytymättä, mutta hyvä näinkin. Eläkööt Oregonin ja Kalifornian punapuut ja kaikki avarat metsämme.

Richard Powers: *Ikipuut* (suom. Sari Karhulahti, Gummerus 2021, 649 s)

Richard Powers: *Overstory*. W. W. NORTON & COMPANY 2018.

Helsingin Sanomat. Kulttuuri. *Kirjailija meni metsään*. Sunnuntai 31.1.2021.

Vesa Lahti on runoilija, kirjoittamisen ja kääntämisen tutkija Jyväskylän yliopistosta